

ТРЕЋА МИСИЈА ВОЈСКЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- Дипломски рад -

Професор:
проф, др Зоран Кековић

Студент:
Марко Живковић 351/16

Београд, 2021.године

Садржај

УВОД.....	3
Теоријско концептуални оквир.....	5
1. Појам безбедности и националне безбедности	5
1.1. Безбедносно окружење	9
1.2. Изазови, ризици и претње	11
1.3. Управљање системом одбране.....	14
Трећа мисија Војске Републике Србије	17
2. Улога и значај треће мисије Војске Републике Србије	17
2.1. Одређење треће мисије Војске Републике Србије	19
2.2. Структура система одбране.....	20
2.3. Стратегија националне безбедности	22
Деловање треће мисије Војске Републике Србије	23
3. Активности треће мисије Војске Републике Србије.....	23
3.1. Борба против угрожавања државне безбедности, тероризма и сепаратизма ..	24
3.2. Помоћ у случају природних катастрофа	26
3.3. Помоћ у случају техничко-технолошких и других непогода	28
ЗАКЉУЧАК.....	31
Литература	32

УВОД

Безбедност неке државе би требало да буде њен крајњи циљ који се огледа у очувању сигурности њених грађана, односно цивила. Нерачунајући разлике у друштву које је данас испреплетано различитим економским, социјалним и политичким односима, неопходно је створити безбедно окружење за све чланове државе у оквиру националних територијалних граница. Имајући у виду овај важан задатк и циљ, држава има своје институције и организације које се баве реализацијом ових активности, стога делегира задатке на основу надлежности институција. У овом случају, у раду ћемо се бавити претежно војском Републике Србије, односно трећом мисијом коју она извршава за добробит својих грађана и цивила.

Најпре, први део рада ће се заснивати на томе да тему приближимо кроз теоријски оквир у којем ћемо изложити основне концепте као што су појам безбедности и националне безбедности, безбедносно окружење, изазови ризици и претње, односно управљање системом одбране. Потом, усмеравамо се ка трећој мисији Војске Републике Србије где ћемо прво навести која је основна улога и значај ове мисије, шта она тачно подразумева, која је структура система одбране и на који начин се управља системом одбране. Даље, трећи и последњи део ће бити посвећен деловању треће мисије Војске Републике Србије у којем ћемо сазнати више о томе које су активности које војска спроводи у овој мисији.

Током рада ћемо се ослонити на стручну литературу домаћег и страног порекла, док научна истраживања и научни часописи такође неће бити запостављени. У писање рада се улази са великом жељом да се теоријски образложи и истражи шта све трећа мисија Војске Републике Србије подразумева и у чему се види њен значај. Оправданост одабира ове теме се огледа у чињеници колико је Војска Републике Србије од кључног значаја за осигурање безбедности цивила спровodeћи своје мисије. Кроз своје мисије војска треба да одговори на све очекиване и неочекиване ситуације које се дешавају у земљи или су под утицајем спољњег фактора.

Предмет рада се заснива на детаљнијем навођењу и објашњењу улоге и значаја треће мисије Војске Републике Србије. У сврху дубљег разматрања треће мисије Војске Републике Србије, служићемо се литерарном грађом која је доступна, а у вези је са основним задацима ове мисије, као и другим релевантним изворима и информацијама. Сходно предмету овог рада биће делимично обрађиван и систем одбране, односно његова структура и управљање, што је већ и споменуто; али ће највећи део пажње бити усмерен ка самом деловању и активностима треће мисије Војске Републике Србије.

Други неизоставни елемент јесте **циљ рада** који почива на прикупљању што прецизнијих информација о трећој мисији Војске Републике Србије. Под тиме подразумевамо да ћемо се потрудити да сазнамо више информација по питању три основне активности треће мисије. Дакле, овде најпре спадају активности као што су борба против угрожавања државне безбедности, тероризма и сепаратизма; помоћ у случају природних катастрофа; и помоћ у случају техничко-технолошких и других непогода.

Теоријско концептуални оквир

1. Појам безбедности и националне безбедности

Пре него што се осврнемо на конкретну тематику овог рада, потребно је у теоријском оквиру навести основне концепте којима ћемо се бавити, односно објаснити на најбољи могући начин. Дефинисање основних појмова ће овде бити изведено захваљујући стручној литератури усмерења безбедности уз истовремени ослонац како на домаће тако и на стране ауторе.

Безбедност као појам је настала пре свега услед превођења дате речи са грчког и латинског језика (Форца, 2019). Када употребимо превод на српски језик, ова реч нас упозорава на избегавање грешака или узрока истих. Уколико се ослонимо на превод са латинског језика, сазнајемо да се реч преводи као *сигурност*, *безбрижност* или друге речи које данас повезујемо са безбедношћу. Треба нагласити да је безбедност дефинисана са много различитих аспеката, не само као основна дефиниција која треба да нам директно објасни шта је заправо безбедност; већ и са других перспектива као што су безбедност као систем; безбедност као стање, безбедност као функција, безбедност као организација (Форца, 2019). Међутим, пре него што се посветимо дефинисању ових елемената, начелно је потребно посветити пажњу основној дефиницији појма безбедности. Стога, цитираћемо следећу дефиницију: „Безбедност је својство неког реалног друштвеног, природног или техничког субјекта испољено као успостављено, одржано и унапредјено стање и/или вредност, а која се изражава кроз испуњеност минимума одређених стандарда својствених том субјекту, а што му омогућава реалну основу за опстанак, рад, раст и развој без обзира на носиоце, облике, време и место угрожавања" (Форца, 2019, стр. 9).

Важан аспект приликом дефинисања безбедности јесте тежња ка избегавању ризика и опасности, односно било које врсте претећих ситуација које би могле да угрозе сигурност појединца, грађана или државе генерално (Кековић, 2007). Када смо већ споменули појединца и друштво, потребно је нагласити да је овим актерима у друштвеној заједници потребна заштита као једна од основних људских потреба. Стога, систем има за задатак да ову потребу задовољи. Грађани имају право на своју сигурност и држава мора да усмери своје снаге и напоре како би им је обезбедила (Ђукић, 2017).

Као што је малочас напоменуто, безбедност се може објаснити са неколико различитих аспекат. У вези са тиме, наредних неколико редова ћемо посветити објашњењу безбедности на основу четири следећа схватања (Форца, 2019):

- Безбедност као стање;
- Безбедност као функција;
- Безбедност као организација; и
- Безбедност као систем.

Свако од ових објашњења служи да пружи ближи приказ дефинисању безбедности не само као термина, већ да омогући ширу перспективу овог појма. Стога, најпре ће бити неколико речи посвећено безбедности као стању, а потом ћемо имати прилике да сазнамо нешто више о безбедности као функцији, организацији или систему.

Безбедност као стање се огледа у чињеници да особа или грађани треба да имају осећај безбедности и сигурности. Дакле, подразумева се да код њих треба да се формира неки вид стања који ће им обезбедити да се осећају безбрижно у свом посредном или непосредном окружењу (Стајић & Гаћиновић, 2007). Рачунајући на то да није лако измерити безбедност као стање, она може да се опише путем дескриптивних наратива. Стога, безбедност као стање може бити стабилна или нестабилна; повољна или неповољна и друго (Форца, 2019). Релативно незадовољавајућа или реална чињеница јесте да ниједна држава нити ентитет не може да створи апсолутну безбедност за своје грађане или чланове заједнице (Савић, 2003). То значи да се држава стално сусреће са новим изазовима или претњама на које мора да одговори како би постигла што виши ниво безбедности за своју земљу, односно њене становнике. Такође, не смемо занемарити дефиницију безбедности као стања, како би нам било прецизније јасно шта кроз овај аспект желимо да објаснимо: „степен (ниво) одсутности-шрисутности појава које га угрожавају у моменту посматрања" (Форца, 2019, стр. 36-37). Дакле, стурчњаци који се баве и задужени су за осигурање безбедности у својој земљи или одређеној организацији би требало да имају у виду које су претње и изазови присутни у сваком тренутку како би могли на адекватан начин да на исте и одговоре. Наравно, у зависности од степена или нивоа угрожености, стратегија реаговања на ове претње ће бити прилагођена потребама. Такође, ако је ниво безбедности знатно нарушен, грађани ће се осећати мање сигурно; док ће са друге стране осећати већу

сигурност уколико је степен безбедности на вишем нивоу (Мијалковски, 1998). Како смо и наговестили, ниједна држава не може да достигне ниво апсолутне безбедности, тако да грађани морају да имају у виду честе претње и изазове у којима ће се проналазити. Такође, неизоставно је нагласити да нису само грађани ти који треба да реагују, већ треба да се ослане на националну безбедност у овом процесу одбране од ризика, изазова или претњи о којима ће више рећи бит икасније (Ејдус, 2012).

Безбедност као функција подразумева да овај појам мора имати неку функцију, односно сврху постојања. То значи да безбедност као функција мора да задовољи неку реалну потребу, односно да своје значење и улогу оправда тиме што ће кроз своје деловање да оствари безбедност и сигурност. Прилично је сложено направити разлику између улоге и задатка система безбедности, али је суштина у томе да се отклони осећај несигурности, претњи или ризика (Форца, 2019). Оснона функција безбедности се огледа у томе да мора да осигура безбедност цивила на простору целе државе. Такође, мора да отклони све потенцијалне претње које могу да угрозе безбедност грађана, односно да је оспоре или да смање ниво њене стабилности (Ковачевић, 1980). Затим, држава не треба да се бави само и искључиво стварањем безбедности унутар своје границе, већ мора да контролише и све претње које долазе изван граница њене територије.

Национална безбедност је тематика која исто не би требало да се избегне. Наиме, овај термин је веома значајан не само за осигурање државне безбедности, већ и за могуће претње изван ње коју надлежни органи морају да санирају. Појам националне безбедности је развијен у Сједињеним Америчким Државама, а након тога је његово значење проширено и на друге развијене земље (Ејдус, 2012). Како је друштво закорачило у модерни свет, све је било важније поимање националне безбедности. Државе су се сусреле са ратовима и другим недаћама које су изнедриле, те се питање националних и територијалних граница појавило као веома важно (Ђукић, 2017). Посебно након Другог светског рата је постало очигледно колико је важно обезбедити сигурност своје територије и грађана у оквиру ње. Идеја није само радити на сигурности унутар земље, већ и остварити такве односе са другим државама тако да ће се потенцијални ризици и претње свести на минимум.

Да би објашњење безбедности као државе било још детаљније, требало би да се осврнемо на два основна схватања ове функције (Ејдус, 2012):

- Аналитично схватање које представља оно што држава обавља према својој делатности;
- Синтетичко које говори о подели државе на њене системе и подсистеме, односно на конкретан однос између државе и њених грађана.

Као и друга објашњења по питању националне безбедности и ово схватање изазива у ауторима дебату и разлог за размену мишљења. Група аутора сматра да не постоји посебн функција безбедности државе, док друга група држи до тога да безбедност заправо јесте једна од посебних функција државе (Форца, 2019). Оно шта ми можемо да упамтимо је чињеница да безбедност, као и национална безбедност јесте једна од кључних функција државе која је испољава ка грађанима.

Безбедност као организација представља вид потребе да се државне институције организују у виду осигурања безбедности својих грађана. Дакле, потребно је направити различите видове организација које ће у складу са својим стратегијама и политикама спроводити активности у циљу обезбеђења националне безбедности. Поред овога, ови видови организација треба да се брину о потенцијалним претњама насталим изван граница државе, а које могу да на ма који начин угрозе или наруше националну безбедност (Стајић, 2008). Ред је објаснити који су ово видови организација, од којих ћемо о једној говорити детаљније. Наиме, реч је пре свега о организовању у јединице као што су (Форца, 2019):

- Војска;
- Полиција;
- Безбедносне службе;
- Жандармерија;
- Приватне организације које се баве осигурањем безбедности појединаца или мањих и већих група, и друге.

Сваки задатак, односно ситуација која се догоди на националном нивоу постаје конкретан проблем за неку од горе наведених организација. У складу са својим способностима, задужењима и одговорношћу једна од ових (или више њих истовремено)

организација, дужне су да реагују како би се последице непредвиђене ситуације санирале чим пре (Мијалковски, 2013). Човек као живо биће има потребу за сигурношћу (Гиденс, 2007), стога је држава та која мора да му ову потребу надомести имајући у виду да сви грађани имају права на осећај безбедности (Мијалковски, 1998). У овом смислу, организације на било ком нивоу – државне или приватне, треба да остваре безбедност грађана у складу са својим задатком и функцијом.

Безбедност као систем се перципира као заједништво претходно набројаних схватања. Имајући у виду све што смо набројали, а тиче се схватања и објашњења безбедности, систем обједињује наведене елементе и суштински омогућује да се повећа ниво безбедности на нивоу појединца, друштвених група, односно на националном и интернационалном нивоу (Форца, 2019). Такође, системско деловање подразумева и да претходно набројани елементи морају да функционишу у садејству како би се поспешео ниво безбедности. Примера ради, у одређеним условима приватне и државне безбедносне организације би могле заједно да врше одређене активности како би задовољиле потребу за безбедношћу одређених лица.

1.1. Безбедносно окружење

Безбедносно окружење је појам који у овом одељку не би требало да буде запостављен. Наиме, не ради се само о безбедносном окружењу унутар земље, већ је неопходно осигурати безбедно окружење изван оквира државних граница. У ту сврху, безбедносно окружење делимо на два основна аспекта (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009):

- Глобално; и
- Регионално окружење.

Како је друштво закорачило у модерно доба, тако је значај заштите територијалних јединица постао већи имајући у виду да је друштво прошло кроз два светска рата. Државе су увиделе колико је значајна национална безбедност, те су одлучиле да формирају организације на интернационалном нивоу како би једна другој обећале окружење без сукоба (Ђукић, 2018). Интереси сваке земље били су везани за отклањање последица након ратова, што је негативно утицало не само на социо-демографске показатеље становништва,

већ и на економски и политички и друге друштвене системе. Након завршетка Другог светског рата и завршене блоковске поделе, друштвом је на глобалном нивоу почела да се прожима идеја демократије, јединства, солидарности и толеранције (Кегли & Виткоф, 2006). Поражене и исцрпљене након ратова, државе су увиделе бенефите међусобног удруживања и сигурност коју би могле једна другој да обезбеде. Глобализација је полако али сигурно почела да распламсава свој утицај широм света и друштво је видело колико може бити умрежено, односно које су све позитивне стране овог дискурса (Стојадиновић, 2005). Такође, када је у питању глобална и национална безбедност, државе су почеле међусобно да сарађују на више поља као што су политика, економија, култура, и многи други.

Како је свет постао умрежен, тако би аутоматски могућности од избијања новог рата или војног сукоба требало да буду сведене на минимум. Наравно, ово не значи да потенцијални рат не може да ескалира, као и да су све земље у пријатељским односима, али су конструисани међународни уговори којима се државе обавезују на мир и поступање у складу са основним људским правима (Ђукић, 2018). Чак и поред тога, свет је прожет многим изазовима који су присутни на сваком кораку, као и ризицима и претњама.

Оно што може бити потенцијални проблем по безбедност глобалног окружења јесу велике друштвене неједнакости које су присутне широм света и које могу бити предмет сукоба интереса већих сила. Иако званично не постоји некадашња блоковска подела, свет умногоме функционише према том принципу (Кегли & Виткоф, 2006). Велике силе претендују да остваре превласт на различите начине, било да је то путем утицаја на мање државе, путем напретка у економији, технологији, индустријским снагама или ма чему другом. Стога, изазови и претње постају веома непредвидиви, те није лако управљати њима (Baylis, 2001). Не треба заборавити ни светску економску кризу која је учинила многе земље финансијски вулнерабилним и нестабилним, односно зависним од другим земаља. Ово није једина криза која је учинила глобално окружење недовољно безбедним из више различитих углова, али је свакако оставила трајне последице након којих државе нису биле у могућности да се лако опораве.

Када је у питању регионално окружење, најпре мислимо на међународне односе које имамо са другим околним државама по питању економије или политике, односно

другим елементима потребним за међудржавну сарадњу. Чланство у међународним организацијама на различите начине утиче на мање државе како са позитивног тако и са негативног аспекта. На неки начин, оне могу осећати сигурност унутар датих организација, али са друге стране су зависне од већих сила које могу регулисати и утицати на доношење њихових одлука по питању важних политичких тема (Ђукић, 2018).

Проблем по питању безбедности регионалног окружења може да проистекне из заједничке прошлости и историје држава суседа. Уколико желе да превазиђу дате проблеме и неслагања из прошлости, мораће да их оставе по страни како би могле да напредују на глобалном нивоу који захтева прихватљиве међудржавне односе. Примера ради, сукоби држава на територији југоисточне Европе могу бити велика претња за данашње односе ових држава, што неретко и јесте случај (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009). Безбедносно окружење на глобалном и регионалном нивоу има за циљ да оствари сигурност територија тако што ће изазове, ризике и претње да сведе на минимум ради одржавања безбедности на високом нивоу (Ђукић, 2017).

1.2. Изазови, ризици и претње

Што се тиче **изазова**, постоје различита схватања овог појма. Пре свега је у питању негативна конотација појма која се са различитих језика углавном преводи као *проковација*, односно тенденција да некога подстакнемо да одреагује на нама жељени начин. Међутим, реч *изазов* не мора да има негативно значење које ће позивати на сукоб, већ може да се перципира као акција или неки поступак који треба да изазове реакцију која не мора нужно да буде провокативна. Када је у питању појам изазова са аспекта безбедности, њега можемо тумачити као потенцијалну опасност која може угрозити објекте безбедности (Ејдус, 2012). Веома је битно да се адекватно одреагује на изазов, тачније да објекат безбедности услед неког изазова одреагује онако како је одговарајуће за њега. Уколико се реакцијом изазов претвори у прилику, може се сматрати да је одговор био више него задовољавајућ. Са друге стране, ако одговор резултује негативним последица, постоји могућност да изазов прерасте у претњу (Ејдус, 2012). Прави је успех уколико се изазовима управља на тај начин да се из њих извуче нека поука, односно да се они претворе у прилику на основу које ће држава и организације моћи да искористе различите врсте бенефита. Дакле, објекат безбедности мора да има у виду све факторе који

могу да га угрозе, те и да у складу са одговарајућом стратегијом одговори тако да се ситуација максимално ублажи и да не прерасте у претњу или било који вид опасности.

Ризик је синоним за неизвесност или ближе речено, упуштање у нешто што није сигурно, односно што може бити чак и опасно (Орлић, 2004). Ризичне ситуације подразумевају излагање опасностима што за последицу може да прерасте у догађаје који неће моћи лако да се контролишу. Истовремено, особа или организација која ризикује мора да буде спремна на неуспех или губитак. Ово произилази из чињенице да ризик може да се исплати уколико из ризичне ситуације изађемо као победници, али исто тако може да резултује неуспехом. У овом контексту увек постоји одређени степен вероватноће да ће ризична ситуација да се заврши на одређени начин. Управо ово разликује ризик од изазова и претњи, који су заправо веома извесни у поређењу са ризиком. Такође, ризици настају услед могућности да се нешто догоди, што значи да они неретко настају независно од воље и предикција субјекта безбедности. Да би индивидуа или организација била спремна да одговори на ризик, она пре свега мора да спроведе конкретне мере које ће имати за циљ превазилажење ове ситуације, односно избегавање било које могућности да ризик прерасте у претњу (Орлић, 2004).

Када вршимо поређење са изазовима и ризицима, **претње** представљају реалну појаву која је настала и која заиста прети да угрози објект безбедности (Ејдус, 2012). Са аспекта безбедности, претња представља конкретан вид угрожавања објекта безбедности, односно снижавање нивоа безбедности. Претње не морају бити само производ активности људских бића, постоје претње које настају услед природних елементарних непогода, односно техничко-технолошких извора. Примера ради, ризик од елементарних непогода је често присутан, али је некада веома тешко предвидети када он прераста у конкретну претњу, односно када природна катастрофа прети да угрози неку популацију. Треба имати у виду да претње могу да буду и производ различитих перспектива посматрања. Дешава се да одређена ситуација једној страни делује као потенцијална претња, док суштински није тако. Другој страни ова ситуација може деловати у потпуности безазлено, те је неће класификовати као претњу (Ејдус, 2012). Мора се направити разлика између унутрашњих и спољашњих претњи, зато што се у складу са овом разликом реагује на другачије начине према потенцијалној претњи. На тај начин држава може да реагује на претње које настају

изван граница њене територије, а које могу да угрозе њене грађане. Ово представља потешкоћу у процени озбиљности претње по неки безбедносни објекат зато што претњу некада није лако предвидети. На пример, глобализација је знатно умањила значај држава као аутономних нација и територијалних јединица (Гиденс, 2007), тако да сада главне претње нису оружани напади, већ могу бити напади извојевани од стране терористичких јединица које су вођене сопственим циљевима.

Када је у питању Република Србија, поред тога што постоји значајан допринос у унапређењу безбедности на простору ове државе, изазови, ризици и претње су и те како присутни (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009). Догађаји који су се десили у прошлости и даље пружају свој утицај на текућа политичка и друштвена збивања. На пример, грађански рат некадашње СФРЈ, НАТО бомбардовање, процес трансформације економског и политичког система у нашој земљи и даље приказују евидентне последице. Ове последице су присутне и данас, а тада су ова дела директно угрожавала стабилност и безбедност свих земаља.

Сва три елемента о којима је било речи представљају за Републику Србију читав сплет фактора који могу на различите начине да угрозе земљу и њене грађане. Оно што је важно јесте да су оружани сукоби на простору целе Европе, па и на Балкану сведени на минимум, стога опасност са ове тачке гледишта није велика. Проблем који постоји на списку очигледних претњи јесу сукоби по питању група којима је главни циљ истицање екстремистичких вредности у било ком смислу. Ово могу бити како унутрашњи, тако и спољашњи сукоби имајући у виду да је утицај ових група веома снажан не само на националном, него и на глобалном нивоу. Затим, тероризам представља глобални проблем, ризик и претњу који су присутни на целом свету што може угрозити безбедност на више различитих нивоа. Србија не само да може да буде мета терористичких напада, него се на њој могу вршити организације терористичких активности које ће се конкретно реализовати на некој другој територији (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009).

Још један од начина угрожавања безбедности Републике Србије огледа се и у организованом криминалу који је и те како присутан на овој територији. Организовани криминал је посебно приметан на територији Косова и Метохије, а одвија се у различитим областима као што су трговина људима и оружја, трговина и производња наркотика,

илегална миграторна кретања и друге незаконите радње (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009).

1.3. Управљање системом одбране

Пре него што пажња буде усмерена на трећу мисију Војске Републике Србије, важно је споменути на који начин функционише систем одбране, односно шта подразумева управљање системом одбране, те и који органи су за овај процес надлежни. Управљање системом одбране врши се од стране неколико државних органа и институције које су део законодавне и извршне власти Републике Србије. Према Стратегији националне безбедности Републике Србије, постоји неколико функција управљања системом одбране (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009, стр. 29):

- „Планирање;
- Организовање;
- Наређивање;
- Координација; и
- Контрола."

Ове функције су строго регулисане и контролисане од стране државних органа који издају наређења по питању истих, у складу са ситуацијом и тренутном потребом. Ниједан орган није у надлежности да самостално доноси и спроводи одређене одлуке, већ је потребно решити потенцијалну ситуацију у сарадњи и координацији са другим органима, то јест на основу хијерархије. Одлуке које се спровode требало би да буду донесене тако што ће институције стремити истом циљу, а то је максимизација нивоа безбедности на нивоу државе и отклањање свих евентуалних претњи и ризика опасних по грађане и целокупну територију (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009).

Према Закону о одбрани можемо се ослонити на следеће објашњење одбране Републике Србије: „Одбрана Републике Србије остварује се ангажовањем расположивих људских и материјалних ресурса, а обезбеђује употребом Војске Србије и других снага одбране на заштити суверености, независности, територијалне целовитости и безбедности.

Основни циљ одбране је одвраћање од напада и супротстављање војним и невојним изазовима, ризицима и претњама безбедности земље и заштита грађана, материјалних добара и животне средине.

Одбрана Републике Србије спроводи се јединственим системом организовања припрема грађана, државних органа, органа аутономних покрајина, органа јединица локалне самоуправе, привредних друштава, других правних лица и предузетника за извршавање задатака одбране и рад и употребу Војске Србије и других снага одбране у остваривању и очувању безбедности Републике Србије и њених грађана.

Одбрана Републике Србије спроводи се самостално, а може се спроводити и у сарадњи са другим државама и међународним безбедносним организацијама у оквиру институција система националне, регионалне и глобалне безбедности" (Закон о одбрани ("Сл. Гласник РС", бр 36/2018), члан 2).

На основу овога је знатно шира слика о томе шта заправо представља систем одбране Републике Србије, односно на који начин се њиме управља. Дакле, оно што засигурно може да се закључи јесте да је циљ одбране осигурање националне безбедности која се огледа у заштити не само грађана, већ свега што се налази на територији Републике Србије, укључујући и материјална и културна добра, односно животну средину. Идеја је уклонити ризике и претње, то јест свести их на минимум како безбедност територије не би била угрожена ни на који начин.

Органи који су задужени за управљање системом одбране су следећи (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009):

- Народна скупштина Републике Србије;
- Председник Републике Србије;
- Влада Републике Србије.

Када је у питању Народна скупштина, у њеној надлежности је уставотворна и законодавна власт тако да је она та која одлучује да ли ће земља водити рат или мир, односно који закони и правни акти ће бити општевладајући. Од ње зависе активности Владе односно председника. На основу Устава и владајућих закона у држави, председник

управља Војском земље и у складу са својом надлежношћу може да предлаже решења одређених питања. Влада је орган који се бави реализацијом политике националне безбедности и брине се да читав процес управљања системом националне безбедности буде максимално усклађен и усмерен према приоритетним активностима. Не треба запоставити значај ограничених ресурса са чиме се свака држава сусреће, тако да је важно расположивим ресурсима управљати економично и ефикасно. Затим, потребно је делегирати задатке и задужења другим државним органима и установама како би се заједничким делањем обезбедила национална безбедност. Важна окупација Владе јесте и обезбеђивање материјалних и других средстава за потребе Војске и других државних безбедносних институција које треба на основу истих да подигну ниво безбедности. У склопу Владе делегирани су задаци различитих министара који треба да се у склопу своје надлежности баве питањем и стањем безбедности у земљи. Овде се најпре мисли на министарство спољних послова, министарство унутрашњих послова, као и министарство одбране. Министарство финансија такође није запостављено зато што је оно дужно за подношење извештаја који се тичу одобравања средстава осталим министарствима укључујући и горе набројана. Након ових органа налазе се директори безбедносних организација који морају међусобно да комуницирају и сарађују како би безбедност била осигурана на целокупном институционалном нивоу (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009).

Трећа мисија Војске Републике Србије

2. Улога и значај треће мисије Војске Републике Србије

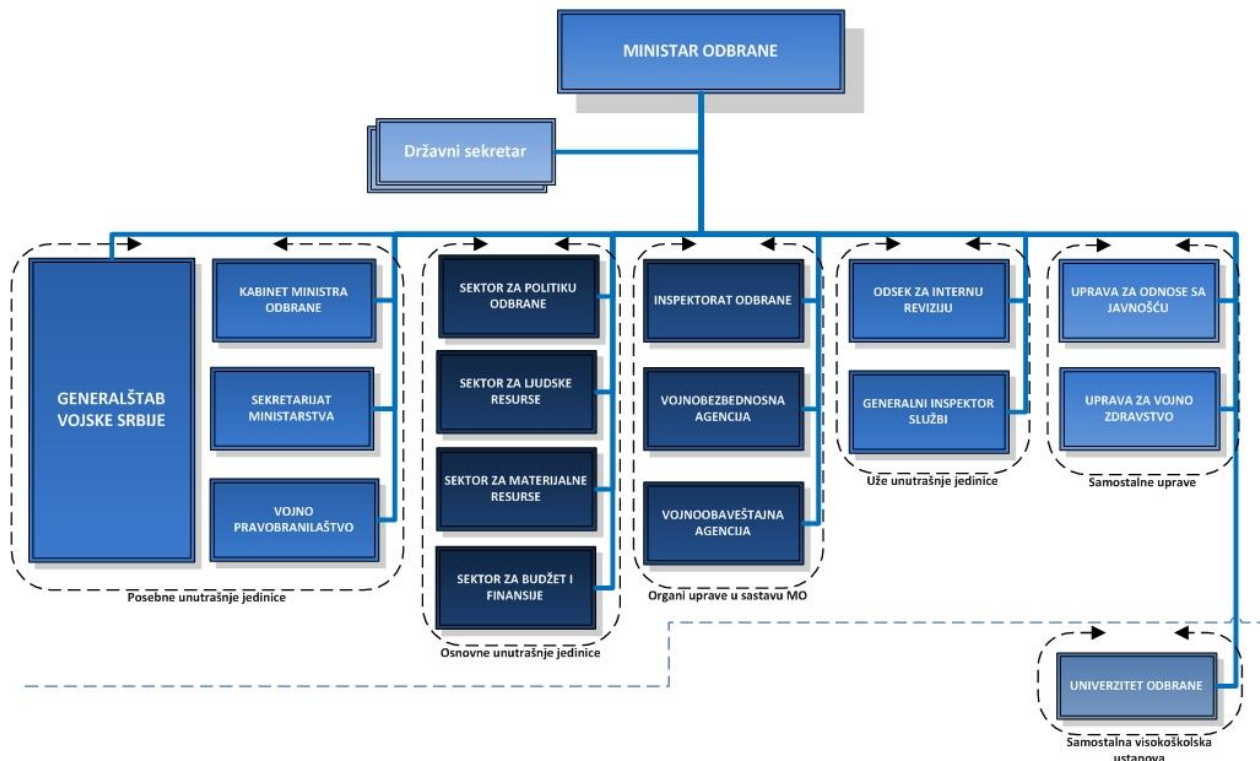
Пре него што пажња буде усмерена на конкретну улогу и значај треће мисије Војске Републике Србије, потребно је написати неколико речи о војном организовању Србије, односно о њеној надлежности и саставу. Ослањајући се на Закон о војсци Србије наводимо следеће дефинисање Војске: „Војска Србије је организована оружана снага која брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе. Председник Републике или министар одбране, по овлашћењу председника Републике може одлучити да Војска Србије надлежном државном органу, односно организацији, органу аутономних покрајина и органу јединица локалне самоуправе, на њихов захтев, пружи помоћ ради заштите живота и безбедности људи и имовине, заштите животне средине или из других разлога утврђених законом" (Закон о војсци Србије ("Сл. Гласник РС", бр. 74/2021), члан 2).

Као што је већ и наговештено током рада, основни задатак Војске није само у томе да осигурава безбедност земље, већ и да спроводи различите врсте мисија како на простору земље, тако и изван ње ради очувања глобалног, регионалног и националног реда и мира. Најпре, Војска је задужена за одбрану државе од оружаних напада тако што ће на основу утврђене стратегије да реагује благовремено и успостави нарушени ред. Деловање Војске Србије је пре свега усмерено на активности унутар граница земље, али је свакако законом регулисано и њено деловање ван граница. Што се тиче организације, највиши војни орган је Генералштаб чији је задатак да организује и припреми војску како у мирним тако и у ванредним или ратним околностима. Како је малочас споменуто, министар одбране је у надлежности да уреди и систематизује формацијска места на основу одлуке коју спроводи председник републике (Закон о војсци Србије ("Сл. Гласник РС", бр. 74/2021).

Када је у питању организација Војске Србије, потребно је навести да се она хијерархијски дели на неколико организацијских нивоа који подразумевају видове (копнена војска, ратно ваздухопловство и против-ваздуховна одбрана), родове и сложбе. Поред

овога је потребно навести како изгледа структура министарства одбране која се може видети на следећем графикону.

Графикон 1: Структура министарства одбране

Извор: (Министарство одбране Репблике Србије, 2021)

На основу приложеног можемо да самостално дођемо до закључка по питању улоге и значаја мисије Војске Србије, док ће посебан фокус бити на трећој мисији Војске. Наиме, значај се декларише кроз интернационалну призму рачунајући на то да су задаци мисије засновани на основним начелима Повеље Уједињених нација која се пре свега тичу основних људских права. Значај мисије Војске Србије је немерљив имајући у виду да се задаци пре свега тичу одбране земље од оружаног претећег непријатеља који се налази изван земље. Потом, друга мисија се тиче учешћа у изградњи и очувању реда и мира како на националном, тако и на регионалном и интернационалном нивоу. Напокон, трећа мисија је фокусирана на подршку цивилима и супротстављање претњама безбедности (Војска Србије, 2021).

2.1. Одређење треће мисије Војске Републике Србије

Како је већ започета прича о конкретним мисијама Војске Србије, на реду је објаснити шта тачно подразумева трећа мисија о којој ће овде бити највише речи. Наиме, трећа мисија је фокусирана управо на подршку цивилним властима у супротстављању претњама безбедности. Кључна идеја треће мисије јесте да се бори против унутрашњег угрожавања безбедности земље, као и тероризма односно организованог криминала и сепаратизма. Поред тога, навели смо да претње не морају доћи само од стране људи, већ и од природних и елементарних непогода, стога је други задатак треће мисије помоћ цивилима у случају управо ових врста несрећа. У сврху реализације ове мисије, неопходно је да војска делује како унутар тако и изван граница државе како би могла да обезбеди ред, сигурност и мир за своје грађане. У наредним редовима ће бити више речи о томе на који начин трећа мисија Војске Србије учествује у спровођењу ових активности, односно како остварује свој задатак. На следећој слици су приказани припадници Војске Србије који 2012. године у склопу мировне мисије Уједињених нација учествују у остварењу мира на Кипру и у Либану.

Слика 1: Припадници Војске Србије у мировној мисији Уједињених нација на Кипру и у Либану

Извор: (Министарство одбране Републике Србије, 2021)

2.2. Структура система одбране

Предстојећих неколико редова ће бити посвећено структури система одбране ради лакше перцепције о томе на који начин систем одбране на основу својих задужења спроводи политику заштите и осигурања безбедности своје земље. Сусрећемо се са низом графикана који на сликовит начин пружају увид у хијерархију, структуру и организацију система одбране. Надовезујемо се на графикон који смо навели у претходном делу, с тим што ћемо се овде детаљније бавити структуром система.

Прво што ће бити објашњено јесте кабинет министра одбране који обавља различите врсте послова као што су оперативни, технички, административни и други. Затим овде се обављају послови у којима не учествује само министар, већ и државни секретари, саветници и други чланови министарства. Графикон број 2 сведочи о начину организовања кабинета министарства одбране.

Графикон 2: Структура организације кабинета министарства одбране

Извор: (Министарство одбране Републике Србије, 2018)

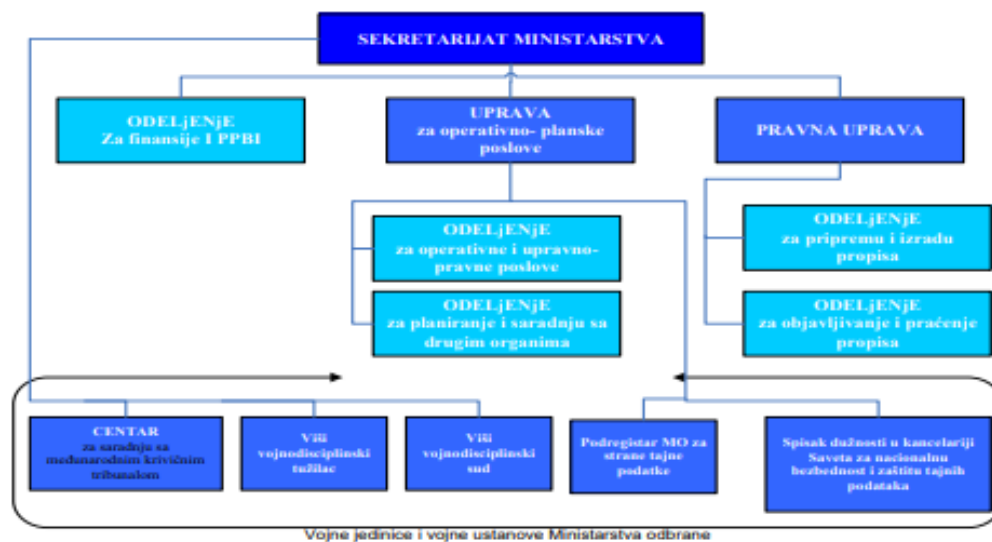
Након кабинета министарства одбране, потребно је навести од којих се све јединица састоји секретаријат министарства. Заправо, то је јединица која обавља следеће послове (Министарство одбране Републике Србије, 2018, стр. 7):

- „планирање рада Министарства одбране,
- Обезбеђивање усклађености и законитости општих и појединачних аката које доноси министар одбране;

- Ефикасности и усклађености рада унутрашњих јединица Министарства одбране."

Овај део министарства је веома комплексан као што се да закључити. На следећем графикону се може видети на које се секторе дели секретаријат, као и који задаци се обављају у оквиру њих.

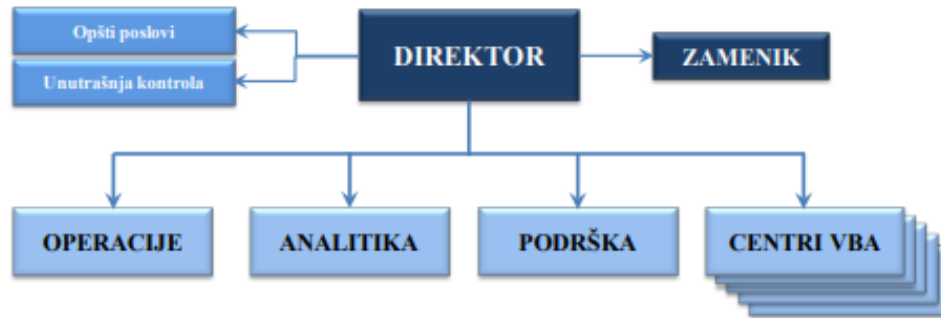
Графикон 3: Структура секретаријата министарства

(Министарство одбране Републике Србије, 2018)

Следеће што бисмо могли да објаснимо јесте начин организације Војнобезбедносне агенције која представља део безбедносно-обавештајног система Србије. Она би требало да обавља задатке који се тичу безбедности и заштите Министарства одбране и Војске Србије. Поразумева се да она мора да буде у потпуности политички и идеолошки непристрасна, односно треба да заступа искључиво интересе Републике Србије. Следећа слика указује на структуру Војнобезбедносне агенције.

Графикон 4: Структура Војнобезбедносне агенције

Извор: (Министарство одбране Репблике Србије, 2021)

2.3. Стратегија националне безбедности

Основна начела безбедности и заштите интереса државе Србије регулисани су на основу стратегије националне одбране. У вези са тиме, она је са аспекта важности на првом месту када је у питању стратегија осигурања безбедности земље. Стратегија националне безбедности треба да оствари следеће циљеве (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009):

- Државни суверенитет;
- Економски развој;
- Друштвена стабилност;
- Основна људска права и демократија;
- Уважавање прва мањинских група;
- Рад на сарадњи са другим утицајним државама и субјектима на глобалном нивоу;
- Миротворни односи са државама у региону и на међународном нивоу.

Њен основни задатак јесте да путем анализе како унутрашњих збивања, тако и окружења државе, осигура максимални ниво безбедности, односно да сведе претње и ризике на минимум. У складу са тиме потребно је да дефинише примарна начела, задатке,

циљеве и начин организовања како би успела да испуни своју улогу према грађанима и држави (Војнобезбедносна агенција Србије, 2009).

Деловање треће мисије Војске Републике Србије

3. Активности треће мисије Војске Републике Србије

Неколико пута је наговештено које су основне активности треће мисије Војске Републике Србије, док ће овде њихово навођење и објашњење бити детаљно. Пре свега, први део ће бити посвећен борби против угрожавања државне безбедности, тероризма и сепаратизма где ће један део бити посвећен и овим појмовима. Потом, следећи задатак ће бити разложен на два тако да у једном делу опишемо помоћ у случају природних катастрофа, а у другом помоћ у случају техничко-технолошких и других непогода. Наравно, како би објашњење задатака треће мисије било јасније, дефинисаћемо појмове о којима говоримо и навешћемо конкретне примере који се тичу реалних ситуација које су се догодиле на простору Србије. На основу тога ћемо имати у виду како је и на који начин деловала Војска Србије у реализацији треће мисије.

Премда се не говори много у свакодневном животу о значају треће мисије Војске Републике Србије, али није неважно присетити се кроз предстојеће објашњење колико је важно њено постојање, то јест организовање и благовремено реаговање. Свака држава, па и Србија се суочава са угрожавањем безбедности, са тероризмом или неким видом сепаратизма. Такође, природне катастрофе су догађаји на које држава не може да утиче, те је потребно хитно реаговање како би последице елементарне непогоде биле што мање по друштвено окружење и животну средину. Није реткост да се у државама догоде техничко-технолошке непогоде које могу бити различите врсте, те које у складу са тиме могу имати различите последице. Ради сликовитијег приказа ћемо приликом објашњења деловања и активности треће мисије Војске Републике Србије пружити неколико слика из реалних ситуација које су се догодиле на простору Србије.

3.1. Борба против угрожавања државне безбедности, тероризма и сепаратизма

Како би могла да осигура безбедност својих грађана, држава пре свега мора да оствари сопствену безбедност на целокупној својој територији. Наравно, готово да увек постоје потенцијалне опасности које могу да угрозе њену безбедност, а чије порекло могу бити разноврсни извори. Првенствено је потребно идентификовати претње и ризике који могу да угрозе државну безбедност, а онда у складу са адекватном стратегијом реаговати на прави начин како би држава била сигурна. Дакле, правовремено реаговање и идентификација ризика и претњи су најважнији предуслов безбедности и заштите државе (Мијалковић, 1998).

Свака држава се суочава са различитим врстама опасности и ризика који могу да угрозе њену безбедност уколико не реагује на прави начин. Из тога произилази сасвим логична чињеница, а то је да је свака држава посебна и аутентична на свој начин, те се управо зато и суочава са различитим опасностима. Државна безбедност може да буде угрожена услед оружаних или неоружаних активности које се дешавају како унутар, тако и изван земље. Овакви напади имају за циљ да дестабилизују и на било који начин обезвреде вредност државе, односно њена добра и грађане (Мијалковски, 1998).

Тероризам је проблем на глобалном нивоу, те Србија није изузетак. Готово да не постоји земља на свету која се не суочава са неким видом тероризма. Иако при спомену тероризма обично помислимо на терористичке нападе који се дешавају широм земаљске кугле, тероризам не подразумева само њих. Тероризам дефинишемо на следећи начин: „владавина застрађивањем и начин владања уливањем страха и насиља; политичка борба путем индивидуалног терора. Такође, под тероризмом се подразумева и доктрина и метод ботбе за одређене циљеве систематском употребом насиља" (Живаљевић & Југовић, 2013, стр. 86). Тероризам је вид насиља који је претња истовремено за унутрашњу и спољашњу безбедност. Он није карактеристичан само за модерно друштво, већ је присутан у различитим друштвеним епохама. Постоји заиста велики број група које се данас сматрају терористичким, односно које су на неки начин учествовале у терористичком акту почевши од идеолошких политичких организација, националистичких група, религиозних група, револуционарних група, паравојних јединица и многих других криминалних група које су на одређени начин спровеле или учествовале у терористичким делима (OSCE, 2014).

Оно што је добро за случај Србије јесте да према Глобалном индексу тероризма за 2020. годину она спада у земље са ниским утицајем тероризма (IEP, 2020). Поред Србије овој групацији припадају и друге сусредне земље као што су Босна и Херцеговина, Црна Гора, Северна Македонија, Мађарска, Бугарска, Албанија и друге. Делимично очекивано, земље које су највише под утицајем тероризма и које у складу са овим показатељима бележе најчешће дејство терористичких група и највећи број терористичких напада су Нигерија, Авганистан, Ирак, Сирија, Сомалија, Јемен, Камерун, Египат, Либија, Колумбија и друге. Сматра се да постоји неколико главних терористичких група које су одговорне за већину терористичких напада широм света: Боко Харм, ИСИС, Талибани и Ал Шабаб (IEP, 2020).

Када је у питању сепаратизам он се објашњава прилично уопштено. Наиме, под сепаратизмом се сматра да се једна друштвена група одваја од општевладајуће или од других друштвених група из различитих разлога. Разлози могу бити различите природе почевши од религијске припадности, пола, сексуалне припадности, националности, етничитета и слично. Одвојена група држи до својих вредности и норми које је самостално креирала или присвојила од неке друге групе којој се припојила. Такође, она негује своју идеологију у коју жустро верује и чини је супротстављеном другим групама различитог опредељења. Као што се може претпоставити, сепаратизам се неретко поистовећује са националистичким вредностима чији следбеници верују у државу чисте нације без икаквог етничког плурализма. Поново, Србија нема толико сепаратиста као што је то случај у неким другим европским земљама, међутим то не значи да уопште не постоје сепаратистичке групе на нашим просторима. Један од резултата настанка и одржавања сепаратизма на балканском полуострву јесу национални сукоби који су се дешавали у протеклим деценијама, а који су махом проузроковани геополитичким положајем ових држава. За последицу, балканске државе готово да нису могле кроз историју да одрже трајну стабилност и просторно јединство (Бецић, 2012).

3.2. Помоћ у случају природних катастрофа

Трећа мисија је поред горе набројаних задужена и за пружање помоћи у случају природних катастрофа. Може се рећи да је ово у последњим деценијама актуелна тематика која бива предмет интересовања не само научних кругова, већ и шире јавности. Климатске промене су истраживане већ деценијама, те се са сигурношћу може рећи да су неретко оне те које проузрокују природне катастрофе (Гиденс, 2007). Сматра се да су многе елементарне непогоде изазване човековим деловањем на планети, а у последњих деценијама и годинама их је било знатан број. Постоје многи стручњаци који говоре о овој теми и изражавају своје мишљење које се разликује на основу ставова које заступају, те тако имамо оне који упозоравају на опасности човековог утицаја; али и оне који сматрају да су ово природни и очекивани токови и кретања планете (Гиденс, 2007).

Србија се у последњим деценијама сусрела са многим природним недаћама које су дестабилизовале њену привреду и друштво. У наредним редовима ћемо се сусрећи са најважнијим природним катастрофама које је Србија забележила, кроз аспект значаја, задатака и улоге треће мисије Војске Србије.

До тада највећа катастрофа која је погодила Србију била је поплава након изливања реке Дунав 1965. године када је под водом било више од 16.000 кућа. Међутим, последње велике поплаве које су задесиле Србију биле су до сада незапамћене. Наиме, 2014. године поплављен је део западне Србије услед чега је евакуисано више хиљада људи са погођених територија, а неколико људи је чак и изгубило живот. Војска Србије је реаговала на различите начине пре свега акцијама спасавања на чамцима, хеликоптерима, пружањем прве помоћи, евакуисањем угроженог становништва и друго. У сарадњи са другим спасилачким службама је морала да делује хитро и јединствено како би последице поплава биле што је могуће мање. На следећој слици се види једна од акција Војске Србије услед поплава 2014. године.

Слика 2: Војска Србије помаже у борби против поплава

Извор: (Слободна Европа, 2021)

Активности Војске у овим ситуацијама су разноврсне. Основна мисија је поново успоставити ред у друштву који је очигледно дестабилизован, те је потребно реаговати у складу са потребама грађанима и могућностима које пружају природне околности. У овом случају, реч је о подизању бедема и насипа који ће спречити плављење реке и допирање воде до насељених територија. Наравно, горе наведене активности су допуњене и пружању основне помоћи угроженим грађанима на било који начин како би се ствари чим пре вратиле у нормалу (Цветковић, 2017).

Још једна у низу катастрофа са којом се Србија сусрела био је 2010. године у Краљеву магнитуде 5,4. Сматра се да је ово један од најјачих земљотреса који је Србија претрпела и услед њега је живот изгубило двоје људи, а преко 200 њих је повређено. Следећа слика сведочи о помоћи Војске Србије у процесу санирања последица земљотреса.

Слика 3: Активности Војске Србије услед санирања последица земљотреса у Краљеву 2010. године

Извор: (Министарство одбране републике Србије, 2010)

3.3. Помоћ у случају техничко-технолошких и других непогода

Трећи случај у којем је Војска Србије у оквиру своје треће мисије надлежна јесте помоћ у случају техничко-технолошких и других непогода. Најпре треба дефинисати појам техничко-технолошких непогода, а онда ћемо се осврнути на конкретне примере. „Техничко-технолошка несрећа је изненадни и неконтролисани догађај или низ догађаја који је измакао контроли приликом управљања одређеним средствима за рад и приликом поступања са опасним материјама у производњи, употреби, транспорту, промету, преради, складиштењу и одлагању, као што су пожар, експлозија, хаварија, саобраћајни удес у друмском, речном, железничком и ваздушном саобраћају, удес у рудницима и тунелима, застој рада жичара за транспорт људи, рушење брана, хаварија на електроенергетским, нафтним и гасним постројењима, акциденти при руковању радиоактивним и нуклеарним материјама, тешко загађење земљишта, воде и ваздуха, последице ратног разарања и

тероризма, а чије последице могу да угрозе безбедност, живот и здравље већег броја људи, материјална и културна добра или животну средину у већем обиму"(Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању у ванредним ситуацијама ("Сл. Гласник РС", бр. 87/2018), члан 1, став 3).

Као што може и да се закључи, овде постоји широк спектар деловања Војске Републике Србије и активности се морају прилагодити датој ситуацији и потребама грађана. Неретко виђамо да војска у оквиру своје треће мисије излази на терен у циљу спасавања грађана у опасности или угрожене територије, односно ради санирања насталих последица. Током 2019. године више од 100 чланова Војске Србије је пружили су испомоћ ватрогасцима приликом пожара у општини Трговиште што се може видети на следећој слици.

Слика 4: Војска Србије у гашењу пожара у општини Трговиште 2019. године

Извор: (Војска Србије, 2019)

Још једна ситуација са пожаром у којем је помоћ Војске Србије била неопходна била је у случају гашења пожара на планини Муртеници која се налази у оквиру општине Нова Варош. Тада је Војска ангажовала хеликоптере који су користили воду из оближњег Златарског језера, што се може видети на предстојећој слици.

Слика 5: Војска Србије гаси пожар на планини Муртеници

Извор: (Н1, 2021)

Према свему што смо навели се може закључити колики је широк спектар активности које Војска Србије мора да обавља у оквиру своје треће мисије. Наравно, трећа мисија Војске Србије се може описати знатно детаљније имајући у виду колико је важно њено деловање и спровођење њених активности за цивиле. Свака мисија је осмишљена у складу са потребама популације услед утицаја различитих околности, те се трећој мисији не може дати примат у поређењу са другима. Генерално, идеја треће мисије јесте да се брине пре свега о безбедности цивилне заштите, односно да у случају непредвиђене ситуације што пре поврати некадашњу стабилност и сигурност грађана. Видели смо да Војска Србије мора да комуницира и сарађује са другим безбедносним службама, како би се заједничким снагама водила брига о националној безбедности.

ЗАКЉУЧАК

Идеја овог рада заснивала се на детаљнијем опису треће мисије Војске Републике Србије, односно њене улоге и значаја. Приликом писања рада и прикупљања додатних информација по питању ове тематике, користили смо се стручном литературом, научним радовима, као и званичним подацима међународних организација. Научни часописи такође нису били запостављени, а умногоме су помогли посебно у теоријском оквиру који је имао за циљ да детаљније приближи основне појмове којима ћемо се служити у раду. Сходно са тиме први део рада је био посвећен управо теоријском оквиру у којем смо се бавили дефинисањем термина безбедности. У разматрање су узети различити аспекти дефинисања овог појма, а употпуњени су навођењем и објашњењем безбедносног окружења, изазова, ризика и претњи, као и управљањем системом одбране.

Суштина рада и највећи део је посвећен управо трећој мисији Војске Републике Србије. У складу са тиме, најпре смо дефинисали улогу и значај треће мисије, односно посветили смо се детаљнијем објашњењу радњи и активности које војска у ове сврхе спроводи. Примарни циљ рада који се заснивао на истраживању и навођењу детаљнијих информација о трећој мисији Војске Републике Србије је испуњен, што се може видети у последњој целини рада у којој су детаљније разрађени задаци и активности треће мисије. У вези са тиме, бавили смо се борбом против угрожавања државне безбедности, тероризма и сепаратизма тако што смо првенствено дефинисали ове појмове, а онда навели текућу ситуацију Србије по питању истих. Након тога, пружили смо увид у друге задатке треће мисије који представљају помоћ у случају природних, техничко-технолошких и других катастрофа. У овом делу смо такође навели актуелне примере за Републику Србију и разјаснили на који начин је испуњена трећа мисија Војске Републике Србије, односно како су припадници војске својим доприносом помогли у постизању безбедности цивила. Оправданост и значај ове теме се потврђује тиме што је улога треће мисије Војске Републике Србије неизоставна, те у сарадњу са другим безбедносним организацијама војска мора да осигура безбедност грађана и државе како на националном, тако и на интернационалном нивоу.

Литература

- Бецић, Г. (2012). Сепаратизам - упориште албанског екстремизма. *Војно дело* 64, 148-156.
- Војнобезбедносна агенција Србије. (2009, Април). *Стратегија националне безбедности Републике Србије*. Retrieved from http://www.vba.mod.gov.rs: http://www.vba.mod.gov.rs/strategija_-20nacionalne_bezbednosti_lat.pdf
- Војска Србије. (2019, Октобар 31). *Војска Србије наставља да помаже у гашењу пожара*. Retrieved from https://www.vs.rs: https://www.vs.rs/sr_lat/vesti/11761D5BFBE11E9AC980050568F5424/vojska-srbije-nastavlja-da-pomaze-u-gasenju-pozara
- Војска Србије. (2021, Октобар 30). *Мисије и задаци Војске Србије*. Retrieved from https://www.vs.rs: https://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/opste/misije-i-zadaci
- Гиденс, Е. (2007). *Социологија*. Београд: ЦИД.
- Ђукић, С. (2017). Основе и систем безбедности у стратегији националне безбедности. *Војно дело* 69, 100-127.
- Ђукић, С. (2018). Међународна безбедност и међународне организације у међународним односима савременог света. *Војно дело вол.70 бр. 4*, 49-67.
- Ејдус, Ф. (2012). *Међународне безбедност: теорије, сектори и нивои*. Београд: Службени гласник.
- Живаљевић, Д., & Југовић, А. (2013). Тероризам као безбедносни проблем и друштвена девијација. *Журнал за криминалистику и право*, 86-96.
- Кегли, Ч., & Виткоф, Ј. (2006). *Светска политика - тренд и трансформација*. Београд: Центар за студије Југоисточне Европе.

- Кековић, З. (2007). *Системи безбедности*. Београд: Факултет безбедности Универзитета у Београду.
- Ковачевић, С. (1980). *Основи система друштвене самозащите*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.
- Мијалковић, М. (1998). Угрожавање безбедности држава . *Војно дело* 50, 169-189.
- Мијалковски, М. (1998). Угрожавање безбедности држава. *Војно дело* 50, 169-189.
- Мијалковски, М. (2013). *Национални системи безбедности*. Пирот: Пи-прес.
- Министарство одбране Републике Србије. (2021, Октобар 29). *Сектор за материјалне ресурсе*. Retrieved from <https://www.mod.gov.rs:https://www.mod.gov.rs/lat/4319/sektor-za-materijalne-resurse-4319>
- Министарство одбране републике Србије. (2010, Октобар 03). *У Краљеву међу припадницима Војске нема повређених*. Retrieved from <https://www.mod.gov.rs:https://www.mod.gov.rs/lat/2405/u-kraljevu-medju-pripadnicima-vojske-nema-povredjenih-2405>
- Министарство одбране Републике Србије. (2018, Јануар 8). *Информатор о раду Министарства одбране*. Retrieved from https://www.mod.gov.rs:https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/informator/2017/decembar/Informator_o_radu_08012018_lat.pdf
- Министарство одбране Републике Србије. (2021, Септембар 16). *Наши војници иду у мировне мисије на Кинар и у Либан* . Retrieved from <https://www.mod.gov.rs:https://www.mod.gov.rs/lat/12950/svecani-ispracaj-kontingenta-vojske-srbije-u-misiju-un-u-centralnoafrickoj-republici-12950>
- Н1. (2021, Август 05). *Хеликоптери Војске Србије гасе пожар у општини Нова Варош*. Retrieved from <https://rs.n1info.com:https://rs.n1info.com/vesti/helikopteri-vojske-srbije-gase-pozar-u-opstini-nova-varos/>

- Орлић, Д. (2004). Појмовно одређење изазова, ризика и претњи у процесу преобликовања међународне безбедности. *Војно дело* 56, 76-93.
- Савић, А. (2003). *Основи безбедности*. Београд: Полицијска академија.
- Слободна Европа. (2021, Октобар 30). *Војска помаже у одбрани од поплава*. Retrieved from <https://www.slobodnaevropa.org:https://www.slobodnaevropa.org/a/30686792.html>
- Стајић, Л. (2008). *Основи система безбедности са основама истраживања безбедносних појава*. Нови Сад: Правни факултет.
- Стајић, Л., & Гаћиновић, Р. (2007). *Увод у студије безбедности*. Београд: Драслар Партнер.
- Стојадиновић, С. (2005). Безбедност и изазови процеса глобализације. *Војно дело*, 23-42.
- Форца, Б. (2019). *Систем безбедности*. Београд: Универзитет Унион „Никола Тесла” - Факултет за пословне студије и право.
- Цветковић, В. (2017). Спремност грађана за реаговање у природним катастрофама изазваним поплавама у Србији. *Војно дело* 1/2017, 153-189.
- Baylis, J. (2001). International and global security in the post-cold war era. In H. M., *Reforma sektora bezbednosti, Beograd: Institut G 17 plus, The Globalization of World Politics* (pp. 253-276). New York: Oxford Press.
- IEP. (2020). *Global Terrorism Index*. Retrieved from <https://visionofhumanity.org:https://visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-1.pdf>
- OSCE. (2014). *Спречавање тероризма и сузбијање насилног екстремизма и радикализације који воде ка тероризму*. Беч: OSCE.